

FEEL IT MOKYMO PROGRAMOS GAIRĖS

I. ĮŽANGA

Feel it! (Pajausk skirtumą) projektas

Europos Sąjungos valstybių narių visuomenėse vyksta dramatiški pokyčiai: vietoj anksčiau aiškių geografinių, kalbinių ir etninių sienų, Europoje šiandien vyrauja daugiakultūrinė įvairialypė socialinių grupių, gyvenančių Europos Sąjungoje, įvairovė. Šį reiškinį iliustruoja migracija, darbo jėgos mobilumas, daugiakalbiai piliečiai, tarptautinių mainų programų skatinimas, laisvė keliauti ir gyvenamosios bei darbo vietų pasirinkimo laisvė.

Šiandien įvairovė yra pagrindinis Europos visuomenių bruožas. Tačiau nepaisant visų teigiamų įvairovės aspektų, daugelis ES valstybių narių susiduria su kylančiomis problemomis: ksenofobija, nacionalistiniais ir antiimigraciniais judėjimais, rasiniu smurtu ir atvira mažumų diskriminacija, pavyzdžiui, trečiųjų šalių imigrantų, prieglobsčio prašytojų ir pabėgėlių, atžvilgiu.

Feel it! projektu siekiama skatinti trečiųjų šalių piliečių integraciją į ES valstybių narių visuomenes, taikant įvairius Europos interesus atitinkančius veiksmus. Pagrindinės projekto tikslinės grupės yra moksleiviai ir jaunimas apskritai. Antrinė tikslinė grupė yra plačioji visuomenė, kurią siekiama informuoti apie teigiamą įvairovės poveikį Europoje.

Projekto metu bus sukurtas „įvairovės kelias“, plakatai, organizuojami savaitiniai renginiai mokyklose. Tai turėtų padėti geriau suprasti didžiulį migrantų indėlį Europos visuomenėms, taip pat paskatinti tarpkultūrinį dialogą. Be to, bus padidintos tiek imigrantų, tiek priimančiosios visuomenės piliečių įžvalgos apie įvairovės kultūrinį turtingumą ir atsiveriančias abipuses galimybes.

Be to, projekto renginių ugdymo įstaigose metu bus suteiktos priemonės, skirtos kovai su rasizmu, ksenofobija, stereotipais ir išankstiniais nusistatymais. Paaugliams jau ankstyvame amžiuje bus pristatytos tokios temos kaip migracija, integracija ir įvairovė.

Pagrindiniai *Feel it!* projekto tikslai:

- skatinti trečiųjų šalių piliečių integraciją;
- skatinti geresnį tarpkultūrinį dialogą;
- suartinti vietines ir migrantų bendruomenes;
- pakeisti neigiamą požiūrį į migraciją;
- skatinti migrantus teigiamai vertinti jų atsineštą įvairovę, pabrėžiant jos privalumus ir galimybes kuriant daugiakultūrę Europos Sąjungą;
- skatinti vidurinio ugdymo įstaigas kovoti su rasizmu, ksenofobija, stereotipais ir prietarais;
- sumažinti žmonių, manančių, kad migrantai atima viešąsias lėšas, agresiją;
- visoje ES viešojoje erdvėje ir žiniasklaidoje efektyviai skleisti subalansuotą įvairovės ir

migracijos vaizdą;

- pagerinti įvairovės valdymo žinias ir tarpkultūrines kompetencijas.

Mokymo programa

Feel it! projekto eiga nurodo „įvairovės kelio“ gaires ir teikia informaciją bei mokymo ir mokymosi medžiagą mokytojams, dėstytojams ir pedagogams Europos Sąjungoje, siekiant integruoti įvairovės temą į bendrojo lavinimo sistemą Europoje.

Trys pagrindiniai *Feel it!* projekto elementai :

- Mokymo programa (didaktinės gairės vedančios įvairovės kelio link);
- „įvairovės kelias“;
- Projekto savaitė mokykloje (jos metu bus pristatytas „įvairovės kelias“).

Feel it! mokymo programa yra suskirstyta į tris dalis:

- teorinė dalis su įvairovės apibrėžimais;
- praktinė dalis – didaktinis vadovas mokytojams;
- partnerių atsiliepimai apie „įvairovės kelią“ jų šalyse – dalijimasis patirtimi.

TEORINĖ DALIS

Įvairovė

Yra skirtingų įvairovės koncepcijų. Žmonės gali kalbėti apie biologinę įvairovę (fauną ir florą), įvairovę versle (vadovavimas), įgūdžių įvairovę (tarpkultūrinės kompetencijos) ar net apie techninę įvairovę (vietos ir laiko įvairovė).

Feel it! projekte mes sutelkiame dėmesį į socialinę įvairovę.

„Socialinės įvairovės sąvoka apima pripažinimą ir pagarbą. Tai supratimas, kad kiekvienas žmogus yra unikalus, su savo individualiais skirtumais, nepriklausomai nuo rasės, etninės kilmės, lyties, seksualinės orientacijos, socialinės ir ekonominės padėties, amžiaus, fizinių sugebėjimų, religinių ir politinių įsitikinimų ar kitų ideologijų.

Šie skirtumai tyrinėjami saugioje, teigiamoje ir puoselėjančioje aplinkoje. Tai reiškia vienas kito supratimą peržengiant įprastą toleranciją, siekiant gerbti visą turtingą įvairovės amplitudę kiekviename individe.”¹

Šis apibrėžimas apima daugiakultūriškumo elementus (arba etninę įvairovę, įvairių etninių kultūrų skatinimą), kultūrinę įvairovę (pagarbą skirtingoms kultūroms ir kultūrų sąveikai), funkcinę įvairovę (kiti terminai – „specialieji poreikiai“, „negalia“, „sutrikimai“) ir neuro-įvairovę (judėjimas, palaikantis pilietines teises žmonių su netipinėmis neurologinėmis savybėmis).

Įvairovę kuria individai ir grupės atstovaujančios platų demografinių ir filosofinių skirtumų spektrą. Labai svarbu remti ir saugoti įvairovę, pripažįstant asmenų ir grupių laisvę, bei skatinti klimata, kuriame lygybė ir abipusė pagarba yra neatsiejamas.

„Įvairovė“ reiškia daugiau nei skirtumų pripažinimas ir toleravimas. Įvairovė yra daug sąmoningų veiksmų susijusių su:

- žmonijos tarpusavio priklausomybe, kultūros ir aplinkos supratimu ir vertinimu;
- tarpusavio pagarbos propagavimu, kalbant apie patirtį, kuri skiriasi nuo mūsų patirties;
- supratimu, kad įvairovė reiškia ne tik gyvenimo būdo, bet ir jo pažinimo skirtumus;
- pripažinimu, kad asmeninė, kultūrinė ir institucinė diskriminacija privilegijuoja vienus ir diskriminuoja kitus visuomenės narius;
- vieningu darbu, siekiant panaikinti visas diskriminacijos formas.

¹ Šaltinis: <http://www.qcc.cuny.edu/diversity/definition.html>

Įvairovė suponuoja mūsų santykį su kitoniškumu, būdingu visiems žmonėms. Kitoniškumas apima, bet neapsiriboja amžiumi, tautybe, socialine klase, lytimi, fiziniais gebėjimais, rase, seksualine orientacija, religija, išsilavinimu, geografija, pajamomis, šeimynine padėtimi ir darbo patirtimi. Galiausiai mes pripažįstame, kad skirtumų sąvokos ne visada yra griežtai apibrėžtos. Jos gali būti lanksčios, todėl mes gerbiame asmens laisvę savarankiškai identifikuoti save ir pripažįstame, jog nėra viena kultūra nėra pranašesnė už kitą.

Kultūros socialinė įvairovė reiškia skirtingų kultūrų įvairovę, o monokultūra arba globalinė monokultūra bei kultūrų suvienodinimas jas naikina. Sąvoka „kultūrinė įvairovė“ reiškia įvairių kultūrų pagarbą skirtumams. Kultūrų įvairovės sąvoka taip pat apima specifinio regiono ar pasaulio įvairovės sampratą. Globalizacija daro destruktivų, neigiamą poveikį pasaulio kultūrų įvairovei.

Įvairovės sąvoka reiškia pripažinimą ir pagarbą. Taigi mes suvokiame, jog kiekvienas žmogus yra unikalus ir pripažįstame savo individualius skirtumus – rasės, etninės kilmės, lyties, seksualinės orientacijos, socialinės ir ekonominės padėties, amžiaus, fizinių sugebėjimų, religinių ir politinių įsitikinimų. Šiuos skirtumus mes tyrinėjame saugioje, teigiamoje ir puoselėjančioje aplinkoje. Mes pradėdami suprasti vieni kitus, peržengdami paprastą toleranciją, siekdami džiaugtis turtinga įvairove, esančia kiekviename žmoguje.²

Inkliuzija

Priimant įvairovę kaip realybę, tiek socialinėse klasėse, tiek Europos visuomenėse, inkluzinis mokymas yra esminis, siekiant įgyvendinti įvairovės programas pamokose. Taigi inkluzinio mokymo metodas yra antras esminis *Feel It!* mokymo programos elementas.

Integracija švietimo institucijose apsiriboja mokinių su specialiais poreikiais mokymu. Pagal inkluzinį modelį, neįgalūs mokiniai praleidžia visą arba daugumą laiko su neturinčiais specialiujų poreikių mokiniais. Šis modelis gali būti įvairiai įgyvendinimas. Mokyklos dažniausiai atrenka tiek lengvą, tiek sunkią negalią turinčius mokinius.

Šiandieną inkluzinis mokymas reiškia mokinių įvairovės pripažinimą. Studentas ar mokinys gali būti vyras ar moteris, bet kurios rasės, vietinis arba migrantas, iš turtingos ar neturtingos šeimos, geras sportininkas arba su fizine negalia, katalikas ar musulmonas, rudomis arba mėlynomis akimis, nevedęs arba turintis partnerę ir tt. Kiekvienas bruožas apibūdina individą įvairovės plotmėje ir kiekvienas jų turi būti gerbiamas mokytojų, dėstytojų ir bendramokslių.

Taigi inkluzinis ugdymas skiriasi nuo anksčiau naudotų „integracijos“ ir „vyraujančios krypties“ sąvokų, kurios akcentavo neįgalumą ir „specialiuosius poreikius“ ir suponavo besimokančių neįgaliųjų „paruošimą“ įsilieti į vyraujančią kontekstą. O inkluzija reiškia vaiko teisę dalyvauti ir mokyklos pareigą priimti vaiką tokį, koks jis yra. Inkluzinis ugdymas atmeta specialiąsias mokyklas ir klases, kurios siekė atskirti mokinius su specialiais poreikiais nuo mokinių neturinčių šių ypatumų. Pagrindinis tikslas yra siekti, kad visi mokiniai visapusiškai dalyvautų akademinėje veikloje, gerbiant

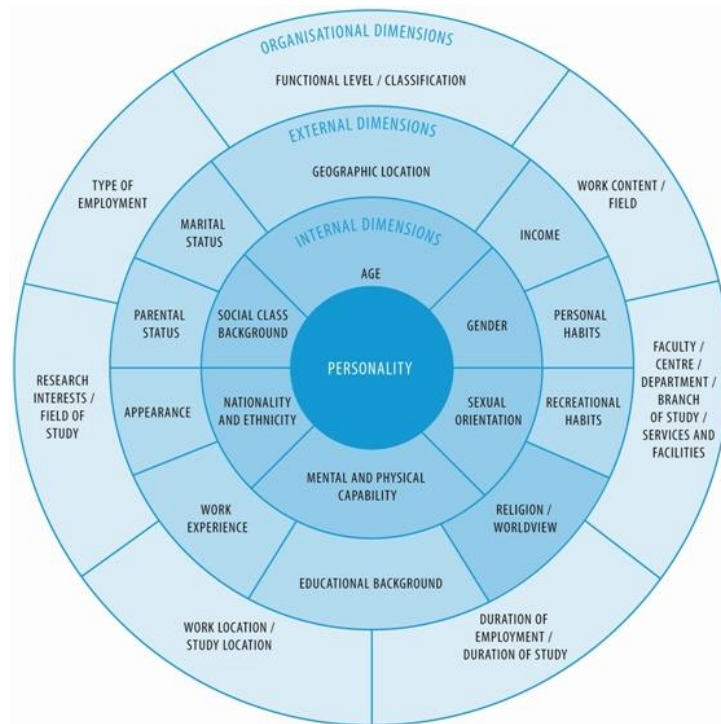
² Šaltinis: <http://gladstone.uoregon.edu/~asuumca/diversityinit/definition.html>

jų socialines, pilietines ir edukacines teises. Inkluzinis ugdymas suteikia mokiniams įgūdžių, kuriuos jie gali naudoti tiek klasėje, tiek už jos ribų.³

„Inkluzinio švietimo mokykla yra ta, kurioje mokymo ir mokymosi pasiekimai ir kiekvieno jauno žmogaus gerovė yra svarbūs faktoriai. Efektyvios mokyklos yra inkluzinio lavinimo mokyklos. Tai atsispindi ne tik jų veikloje, bet ir jų etose ir siekyje pasiūlyti naujas galimybes mokiniams, patyrusiems ankstesnius sunkumus. Efektyviausiose mokyklose į socialinę inkluziją nežiūrima kaip į duotybę. Šiose mokyklose nuolat stebima ir vertinama kiekvieno mokinio pažanga. Jose identifikuojami atsiliekančios mokiniai bei tie, kuriems sunku įsitraukti arba kurie jaučiasi atskirti nuo mokyklos siekių.“⁴

Įvairovės principai – keturių sluoksnių/pakopų modelis

Įvairovę galima apibūdinti remiantis keturių sluoksnių/pakopų modeliu, kurį sukūrė Gardenswartz ir Rowe:

Centras:

Personality = asmenybė

³ Taip pat žiūrėkite: http://en.wikipedia.org/wiki/Inclusion_%28education%29

⁴ Ofsted *Evaluating Educational Inclusion: Guidance for Inspectors and Schools* ref. No. 235 p.4

⁵ Nuo: Gardenswartz and Rowe: „4 Layers of Diversity“

Pirmasis sluoksnis/pakopa: Internal Dimensions = Vidiniai matmenys

Age = amžius

Gender = lytis

Sexual Orientation = seksualinė orientacija

Mental and Physical Capability = psichiniai ir fiziniai sugebėjimai

Nationality and Ethnicity = tautybė ir etninė kilmė

Social Class Background = Socialinė klasė

Antras sluoksnis/pakopa: External Dimensions = Išoriniai matmenys

Geographic Location = geografinė padėtis

Income = uždarbis

Personal Habits = asmeniniai įpročiai

Recreational Habits = laisvalaikio įpročiai

Religion/World View = religija/pasaulio samprata

Educational Background = išsilavinimas

Work Experience = darbo patirtis

Appearance = išvaizda

Parental Status = tėvystės statusas

Marital Status = šeimyninė padėtis

Trečias sluoksnis/pakopa: Organisational Dimensions = Organizaciniai matmenys

Functional Level/Classification = funkcinis lygis/klasifikacija

Work Content/Field = darbo turinys/sritis

Faculty/Centre/Department/Branch of Study/Services and Faculty =
fakultetas/centras/skyrius/studijų sritis

Duration of Employment/Duration of Study = darbo trukmė/mokymosi trukmė

Work Location/Study Location = darbo vieta/studijų vieta

Research Interest/Field of Study = mokslinių interesų sritis

Type of Employment = darbo pobūdis

Keturių sluoksnių/pakopų modelis⁶

Modelį sudaro keturi sluoksniai/pakopos:

1. Asmenybė: šis sluoksnis/pakopa apima asmens pomėgius ir nemėgstamus dalykus, vertybes bei įsitikinimus. Asmenybė formuojasi anksti gyvenime ir jo eigoje yra įtakojama bei įtakoja kitus tris sluoksnius/pakopas.

⁶ http://www.colormagazineusa.com/index.php?option=com_content&view=article&id=219:th

2. Vidiniai matmenys: jie apima aspektų, kurių mes negalime kontroliuoti, įvairovę (nors „fiziniai gebėjimai“ laikui bėgant gali kisti dėl mūsų pasirinkimo būti aktyviais arba ne, ligos ar nelaimingų atsitikimų atvejais).

Šio sluoksnio/pakopos matmenys atskleidžia daug skirtumų tarp žmonių. Jis formuoja įvairovės pastangų branduolį. Nuo šių matmenų priklauso tai, ką mes pirmiausiai matome kituose žmonėse, pavyzdžiui, rasę ar lytį, bei mūsų daromos prielaidos ir „nuosprendžiai“.

3. Išoriniai matmenys: jie apima mūsų gyvenimo aspektus, kuriuos mes dalinai galime kontroliuoti, kurie laikui bėgant gali pasikeisti, ir kurie paprastai formuoja mūsų karjeros sprendimus ir darbo stiliaus pasirinkimą.

Šis sluoksnis/pakopa dažnai nulemia su kuo mes draugaujame ir koks mūsų darbas. Jis taip pat atskleidžia su kuo mes mėgstame bendrauti ir įtakoja mūsų sprendimus darbe, pavyzdžiui, ką įdarbinti, kam paaukštinti pareigas ir t.t.

4. Organizaciniai matmenys: šis sluoksnis/pakopa susijęs su kultūros aspektais darbinėje aplinkoje. Nors įvairovės pastangos daug dėmesio skiria vidiniams matmenims, tokie klausimai kaip pirmenybės ir lengvatų teikimas, kvalifikacijos kėlimas ar paaukštinimo galimybės yra įtakojami šio sluoksnio/pakopos aspektų.

Pateikto modelio nauda yra ta, kad jis išryškina aspektus, formuojančius ir įtakojančius tiek individą, tiek pačią organizaciją. Nors sėkmingose įvairovės iniciatyvose vidiniams matmenims skiriamas pagrindinis dėmesys, išorinių ir organizacinių matmenų elementai dažnai nustato, kaip elgiamasi su žmonėmis, kas „tinka“ arba ne įstaigoje, kas gauna galimybę kelti kvalifikaciją arba būti paaukštintas ir kas pasiekia pripažinimą.

Mokytojas, kuris nori suprasti įvairovę ir veiksmingai vadovauti įvairialypei mokinių ar studentų grupei, turi atkreipti dėmesį į visus šiuos įvairovės sluoksnius/pakopas ir siekti, kad tiek skirtumai tiek panašumai praturtintų mokymosi aplinką.

Keturių Sluoksnių/Pakopų Pratimai

Keturi įvairovės sluoksniai/pakopos yra naudingas modelis ir gali būti naudojamas kaip mokymo priemonė. Norėdami geriau suprasti įvairovės įtaką mūsų gyvenime, mokytojai gali naudoti keturis sluoksnius/pakopas kaip priemonę refleksijai:

1. Dar kartą perskaitykite keturių dimensijų faktorius. Pagalvokite apie tai, kaip įvairūs veiksniai įtakoja Jūsų pasirinkimus ir sprendimus iki šiol. Kurie turėjo teigiamą poveikį? Kurie turėjo neigiamą poveikį? Kuriais Jūs didžiuojatės? Kuriuos bandote paslėpti nuo kitų?
2. Pažvelgę į faktorius dar kartą, pagalvokite apie tuos, kuriuos Jums sunku priimti kituose žmonėse. Apie kuriuos faktorius Jūs darote greitus sprendimus? Kurie negatyviai įtakoja Jūsų

sprendimus darbe? Kurie faktoriai verčia Jus vengti bendravimo su kitais?

3. Patyrinėkite savo, kaip vadybininko vertybes, sudarykite savo darbuotojų vardų ir pavardžių sąrašą. Šalia kiekvieno vardo parašykite kelis Jums abiem žinomas faktorius ir kelis, kuriuos Jūs tariamai žinote apie tą asmenį. Pavyzdžiui, Jason: baltasis, iš vidurinėsios klasės, pagyvenęs, turintis aukštąjį išsilavinimą, viengungis, katalikas. Jūs galite pasirinkti įvairius faktorius kiekvienam asmeniui. Tada savęs paklauskite: kaip mano teigiamą ir neigiamą elgesį su šiuo asmeniu įtakoja mano žinios ir prielaidos? Kur pasirodo mano šališkumas?
4. Galiausiai, keturi sluoksniai/pakopos gali būti naudojami kaip komandos formavimo pratimas: darbuotojai atlieka 1 ir 2 pratimus atskirai ir kartu aptaria savo atsakymus.

Įvairovės supratimas ⁷

Įvairovė gali būti pristatyta pamokose su pratybomis, tinkančiomis moksleiviams. Daugelis pratimų yra savęs atradimas, remiantis mokinių biografijomis. Biografija, šeimos istorija ir šeimos migracijos istorija dažnai padeda nustatyti pirmuosius įvairovės elementus, pavyzdžiui, rasę, etninę kilmę, religiją ir tikėjimą ir, priklausomai nuo migracijos priežasčių, ekonominę padėtį ar politinę orientaciją.

Pratimas: Kaip Jūs apibūdintumėte įvairovę? Kiek svarbi yra įvairovė Jums, ir kodėl?

Yra daug įvairovės apibrėžimų, tačiau juos visus vienija žmonių skirtumų vertinimas. Kai kalbame apie skirtumus tarp žmonių, mes galime kalbėti apie visą eilę fizinių, kultūrinių, politinių ir religinių skirtumų. Bet ką reiškia skirtumų „vertinimas“? Clements (2008) teigia, kad jis yra iš dalies vengimas sukurti „monokultūrą“, kurioje vienas dydis „tinka visiems“.

Kaip mes pažymėjome, skirtumai tarp žmonių gali būti įvairių formų, įskaitant odos spalvą, plaukų spalvą, akcentą, išsilavinimą, kūno formas ir pan. Tačiau kai kurie iš šių skirtumų yra svarbesni už kitus, ypač kai kalbame apie įvairovę įdarbinime, paslaugų teikime ir profesinėse problemose.

Pavyzdžiui, policijos praktikoje yra šešios įvairovės kryptys, reikalaujančios daugiausiai veiksmų, ir jos yra:

1. Rasė ir etniškumas
2. Lytis (įskaitant transseksualų problemas)
3. Nedarbingumas
4. Seksualinė orientacija
5. Amžius
6. Religija ir tikėjimas

Šios kryptys susijusios su dabartine teisinės lygybės nuostata ir atspindi keletą pagrindinių sričių, kuriose žmonės yra labiausiai linkę patirti nusistatymą prieš juos ir diskriminaciją. Kitame skyriuje mes plačiau panagrinėsime, kas yra prietarai ir diskriminacija.

⁷ Šaltinis: http://webdev.hud.ac.uk/schools/hhs/james/picturing_diversity/unit1.html

Prietarai, diskriminacija, stereotipai ir etikečių klįjavimas

Stereotipai yra bendravimo savybės, kurias dauguma žmonių parodo kasdieniame gyvenime. Tam tikra prasme stereotipų naudojimas yra svarbus socialinės orientacijos elementas, veikiantis savojo identiteto apibrėžimą ir padedantis jaunimui (moksleiviams, studentams) susidaryti savo asmeninę nuomonę. Iš kitos pusės, kai stereotipai veda prie diskriminacijos bei išankstinių nusistatymų, grupių arba asmenų socialinės atskirties ar net smurto formų, jie yra nepriimtini. Mokiniai turi išmokti, kaip elgtis su stereotipais bei išankstiniais nusistatymais ir turi praktikuoti toleranciją, pagarbą ir pripažinimą.

Išankstinis nusistatymas gali būti apibūdintas kaip šališko požiūrio ar jausmų demonstravimas kitiems, remiantis nuomonėmis apie jų socialinę grupę (Chakraborti & Garland, 2009). Išankstinis nusistatymas gali vesti prie tam tikro elgesio.

Pavyzdys: Ian mano, kad dauguma čigonų užsiima nusikalstama veikla ir gyvena purvinomis ir antisanitarinėmis sąlygomis. Jis nepažįsta nė vieno čigono, bet girdėjo tėtį kalbant, kad čigonai kelia grėsmę visuomenei. Jis taip pat skaitė neigiamus atsiliepimus apie čigonus vietos laikraštyje.

Diskriminacija gali būti apibūdinta kaip nevienodos elgesio normos su asmenimis ar asmenų grupėmis, remiantis jų tautybe, amžiumi, negalia, lytimi ir pan. Diskriminacinis elgesys dažnai yra paremtas išankstinėmis nuostatomis ir stereotipais.

Pavyzdys: Elaine darbdavys neoficialiai pasakė, kad ji negali būti paaukštinta, nes ji ką tik ištekėjo ir artimiausioje ateityje „gali išeiti motinystės atostogų“.

Stereotipai apibūdina supaprastintą ir/ar perdėtą požiūrį į žmogų (ar žmonių grupę), remiantis labiausiai paplitusiomis charakteristikomis, kurios juos apibūdina (Woodward, 2004). Stereotipai suponuoja tiek „teigiamas“ tiek „neigiamas“ savybes, nors akivaizdu, jog šis vertinimas priklauso nuo žmonių nuostatų. Neigiami žmonių ar žmonių grupių stereotipai gali sukelti neigiamus jausmus ir įsitikinimus, susijusius su išankstiniu nusistatymu.

Pavyzdys: Arif nusivylė bandymu išmokyti savo senelį, kuriam yra 71 metai, naudoti *Facebook*. Bet Ian žodžiais tariant: „Tu negali išmokyti seno šuns naujų triukų“.

Etikečių klįjavimas susijęs su „etiketės“ klįjavimu (dažnai smerkiančios) grupei žmonių ir yra glaudžiai susijęs su stereotipais. Clements ir Jones (2007:73) pažymi, kad neigiami lūkesčiai, kuriais grindžiamas etikečių klįjavimas iš tiesų gali sukelti žmonių elgesį „pateisinantį“ šiuos lūkesčius. Jie nurodo, kad etikečių klįjavimas yra lyg savarankiškos pranašystės.

Pavyzdys: Shireen skundžiasi, kad jos gyvenamasis rajonas ritasi į pakalnę, nes visos „padugnės“, besirenkančios prie alkoholio parduotuvių, spjaudosi, keikiasi ir yra asocialios. Ji sako, kad dauguma šių dienų jaunų žmonių yra „išmušti iš vėžių“.

Daugialypė diskriminacija/priespauda

Akivaizdu, kad žmonės prietarus ir diskriminaciją patiria įvairiais būdais ir skirtingais lygiais. Kai kurie žmonės jaučia, kad jų patiriama diskriminacija daugiausiai kyla dėl konkrečių požymių, pavyzdžiui, jų tautybės, ARBA lyties ARBA seksualinės orientacijos. Taigi pavyzdžiui, vidutinio

amžiaus žmogus iš Azijos gali patirti išankstinį nusistatymą ir diskriminaciją dėl savo rasės ir suvoks ją kaip rasinę diskriminaciją. Tačiau kiti žmonės gali jausti, kad jie yra diskriminuojami dėl keliolikos veiksnių. Pavyzdžiui, vyresnio amžiaus lesbietė, Afrikos-Karibų moteris, gali patirti įvairių rūšių diskriminaciją, kuri pasireiškia įvairiais būdais ir skirtingu laiku. Diskriminacija dėl daugialypių skirtumų apibūdinama kaip „daugialypė diskriminacija“ arba „daugialypė priespauda“.

Įvairovė ir bendruomenės (ar bendruomenių) idėjos

Diskusijose apie įvairovę dažnai kalbama apie įvairias „bendruomenes“. Tačiau ką tiksliai mes turime galvoje, kai kalbame apie šias įvairias bendruomenes ir ar visi mažumų grupių nariai tapatinasi su konkrečiomis bendruomenėmis? Pavyzdžiui, jei aš tapau laikinai neįgalus dėl nelaimingo atsitikimo, ar man būtina identifikuotis neįgaliųjų bendruomenės nariu? Jei aš esu vyras, turėjęs lytinių santykių su kitais vyrais ir apibrėžiantis savo seksualinę orientaciją kaip „gėjus“, ar aš būtinai identifikuosiuosi kaip priklausantis LGBT bendruomenei?

Tapatybės ir bendruomenės tapatybės klausimai labai sudėtingi. „Įsivaizduojamos įvairovės“ interviu kituose skyriuose perteikia šį sudėtingumą iš bendruomenės narių perspektyvos. Galvodami apie tai, kaip kiekvienas individas supranta bendruomenės identitetą, mes galime išvengti savo apibendrinimų ir, visų pirma, stereotipų, taikomų visoms bendruomenėms.

Lygybė, įvairovė ir profesinė praktika

Pagrindinis šio mokymo(si) tikslas yra paskatinti Jus pagalvoti apie įvairovės reikšmę ir vertę tiek Jums kaip individui, tiek Jums, kaip profesionalui darbe arba būsimam profesionalui.

Paskutinis skyrius šioje mokymo programoje analizuoja tai, kaip įvairovė yra susijusi su Jūsų praktika išryškinant gerus pavyzdžius, kuriuose inkliuzinės strategijos labai padėjo pasiekti strateginius tikslus.

Debatai apie "politinį korektiškumą"

Besimokantieji dažnai galvoja, kad lygybės ir įvairovės klausimai yra tiesiog buvimas „politiškai korektišku“. Tai reiškia, kad įvairovės suvokimas apsiriboja „veikla, elgsena ir kalbėsena“ „ideologiškai“ korektišku būdu. Jeigu mes sutinkame su šiuo požiūriu, įvairovė netenka prasmės.

„Politinio korektiškumo“ idėja yra problematiška, nes ji supaprastina klausimus, ypač apie kalbos naudojimą. Jūs galbūt girdėjote ką nors sakant, „Jūs NEGALITE taip kalbėti, nes tai politiškai nekorektiška“. Žvelgiant iš šios perspektyvos, „politinis korektiškumas“ siekia paneigti saviraiškos laisvę ir užkirsti kelią atvirai diskusijai apie svarbias problemas. Tačiau dažnai diskusijos verda dėl tos pačios žodžio laisvės. Pavyzdžiui, ar ji leidžia žmonėms sakyti bet ką, net jei jų šneka yra aiškiai rasistinio, seksistinio ar homofobiško pobūdžio? Nesenas debatų apie žodžio laisvę pavyzdys yra Nick Griffin, Britų Nacionalinės partijos pirmininko pasirodymas BBC programoje „Panorama“.

Duomenys apie trečiųjų šalių piliečių migraciją Europoje

Feel it! projektas yra apie įvairovę ir trečiųjų šalių piliečių migraciją į Europą.

Migracija apibrėžiama kaip „asmens ar asmenų grupės judėjimas, tiek kertant valstybių sienas, tiek vienoje valstybėje. Tai yra bet kuris gyventojų judėjimas nepriklausomai nuo jo trukmės, sudėties ir priežasčių; jis apima pabėgėlių, perkeltų asmenų, ekonominių migrantų ir asmenų, judančių kitais tikslais, įskaitant šeimos susijungimą.“⁸

Migracija reguliuojama valstybiniais ir Europos migracijos įstatymais, taisyklėmis ir reglamentais. Europos Sąjunga ir visos ES valstybės narės turi migracijos ir imigracijos politiką.

„Migracijos valdymas“ tai terminas, aprėpiantis daug valdžios funkcijų valstybėje, siekiant tvarkingos ir humaniškos tarpvalstybinės migracijos, ypač užsieniečių atvykimo ir buvimo šalyje valdymą, pabėgėlių bei kitų asmenų apsaugą. Terminas nusako planinį požiūrį į politikos formavimą, teisės aktus ir administracinius atsakymus į pagrindines migracijos problemas.“⁹

Per pastaruosius dešimtmečius, daugelis ES valstybių narių patyrė didėjantį migracijos srautą. Migrantai iš trečiųjų šalių sudaro apie keturis procentus visų ES gyventojų. Taigi, ES gyventojų sudėtis keičiasi ir Europos visuomenės susiduria su vis didėjančia įvairove. Tai veda prie naujų socialinės sanglaudos ir vyriausybės atsako į visuomenės susirūpinimą sąlygų.¹⁰

Europą stipriai įtakoja demografiniai pokyčiai: gyventojų senėjimas, ilgesnė gyvenimo trukmė ir darbingo amžiaus gyventojų mažėjimas. Teisėta migracija gali padėti spręsti šiuos klausimus, maksimaliai padidindama darbo jėgą ir pagerindama ES ekonomikos našumą. Demografinės tendencijos skiriasi priklausomai nuo regionų ir į juos turi būti atsižvelgta. Norint gauti visą naudą iš migracijos, Europa turi rasti būdą, kaip geriau tvarkytis su savo daugiakultūrių visuomenių įvairove ir stengtis efektyviau integruoti migrantus.

„Trečiosios šalies pilietis“ yra dažnai naudojamas terminas migracijos kontekste. Tai asmenys, kurie keliauja tranzitu ir/arba prašo vizos šalyse, kurios nėra jų kilmės šalys (t.y. tranzito šalys), norėdami pasiekti savo galutinį tikslą – šalį, kuri taip pat nėra jų kilmės šalis. Europos Sąjungoje šis terminas dažnai vartojamas kartu su „užsienio piliečio“ ir „ne ES užsienio valstybės piliečio“ terminais. Jie apibūdina asmenis, kurie nėra nei iš ES šalies, kurioje jie šiuo metu gyvena, nei iš kitų Europos Sąjungos valstybių narių.¹¹

Trečiųjų šalių moterų migracija

Moterys imigruojančios į Europą 21-ame amžiuje ieško ekonominių galimybių, siekia susijungti su šeimos nariais, prašo prieglobsčio arba yra pabėgėlės. Jos atvyksta legaliai arba neteisėtai, jos migruoja savo noru arba gali būti priverstos tai daryti. Kai kurios yra prekybos žmonėmis arba kitos priespaudos aukos.¹²

⁸ Šaltinis: <http://www.iom.int/cms/en/sites/iom/home/about-migration/key-migration-terms-1.html#Migration>

⁹ <http://www.iom.int/cms/en/sites/iom/home/about-migration/key-migration-terms-1.html#Migration-management>

¹⁰ European Commission: COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS, Brussels 2012, p. 3

¹¹ Sąvoka "trečiosios šalies pilietis" apie Eurofound svetainės.

¹² Taip pat žiūrėkite: <http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=832>

Ši moterų migracija yra didelė ir įvairi. 2009 metais 27 Europos Sąjungos (ES) šalyse buvo 14.9 milijonai moterų imigrančių, sudarančių 47,3 proc. užsienyje gimusių gyventojų.

Dauguma (63,2 proc. arba 9,4 mln) moterų migrančių Europos Sąjungoje yra ne iš Europos – didžioji dalis šių trečiųjų šalių piliečių yra iš Afrikos, Lotynų Amerikos ir Azijos. (Čia galima pateikti statistinę informaciją).

Nuorodos

Chakraborti, N. & Garland, J. (2009) Hate Crime. London: Sage.

Clements, P. (2008) Policing a Diverse Society. 2nd Ed. Oxford: Oxford University Press.

Clements, P & Jones, J (2007) The Diversity Training Handbook. 2nd Ed. London: Kogan Page.

Thompson, N. (2009) Promoting equality, valuing diversity. Lyme Regis: Russell House Publishing.

Woodward, K. (2004) Questioning identity: gender, class, ethnicity. London: Routledge/The Open University.

II. PRAKTINĖ DALIS – DIDAKTINIS VADOVAS MOKYTOJAMS

SITUACINIAI FAKTORIAI:

Šis *Didaktinis Feel it! projekto vadovas* paruoštas Mokyklų savaitei. Jis skirtas vidurinėms ir profesinėms mokykloms, siekiančiomis papildyti savo mokymo programą tokiomis temomis kaip migracija ir kultūrinė įvairovė.

TIKSLINĖ GRUPĖ:

Didaktinis vadovas yra vertingas šaltinis mokytojams, dėstytojams ir visiems, kurie aktyviai domisi migracija, sociokultūrine įvairove ir kultūrų dialogu. Darbas su šiomis temomis naudojant naujoviškas edukacines užduotis, darbą grupėse ir kontekstualizuotus pasiūlymus yra pagrindinis šios didaktinio vadovo tikslas.

Nėra jokių papildomų reikalavimų mokytojams, kurie norėtų įgyvendinti šį didaktinį vadovą. Bet kokia papildoma informacija gali būti rasta nurodytuose interneto tiklalapiuose, kurie pateikiami didaktinio vadovo pabaigoje (nuorodos, susijusios su medžiaga skirtingomis kalbomis bus renkamos iš kiekvienos šalies partnerės dalyvaujančios projekte.)

KODĖL DIDAKTINIS VADOVAS BUVO SUKURTAS:

Vienas iš veiksnių įtakančių Europos bendrijos dinamiką yra didėjanti imigracija ir kultūrų įvairovė visame pasaulyje. Todėl tokios temos kaip migracija, tolerancija ir kultūros įvairovė vis daugiau dėmesio sulaukia kasdieniame mokyklos gyvenime. Čia pateiktas Didaktinis Vadovas yra naudingas kuriant tarpkultūrinį dialogą tarp jaunų europiečių ir migrantų bendruomenių atstovų Europos šalyse. Jame taip pat atskleistos svarbios socialinės problemos Europos Sąjungoje.

DIDAKTINIO VADOVO TIKSLAI:

- 1) Parodyti naujų galimybių įvairovę šiuolaikinėse mokyklose;
- 2) Skatinti švietimo įstaigas spręsti klausimus, susijusius su migracija ir kultūrų įvairove šiuolaikinėje visuomenėje;
- 3) Įtraukti vietines vidurinių ir profesinių mokyklų bendruomenes į projektą;
- 4) Pristatyti skirtingas kultūras, jų naudą ir įvairovę mokiniams ir plačiajai visuomenei;
- 5) Supažindinti tikslinę grupę su pagrindinėmis migracijos problemomis, jos istorija, sklaida pasaulyje;

6) Skatinti tarpkultūrinį dialogą.

MOKYMO TIKSLAI:

- 1) Plėtoti abipusį supratimą, tarpkultūrinį dialogą ir įvairovę visuose ugdymo kontekstuose projekto savaitės metu;
- 2) Skatinti jaunuosius europiečius kritiškai, reflekyviai pažvelgti į migraciją, imigrantus ir ypač į migracijos teikiamas galimybes, įskaitant plataus masto bendradarbiavimą;
- 3) Lavinti kritinį mąstymą;
- 4) Padėti Europos mokiniams įgyti svarbių įgūdžių tokių kaip analizė, vertinimas, palyginimas, įsivaizdavimas, kūryba, problemų sprendimas, apsisprendimas;
- 5) Plėtoti jų socialinius įgūdžius – galvoti apie kitus žmones, gyvenančius netoliese ar net jų kaimynystėje, kurie kalba kita kalba, ar yra kitos rasės, ar turi skirtingus religinius įsitikinimus.

Rekomenduojama veikla LITERATŪROS pamokoms

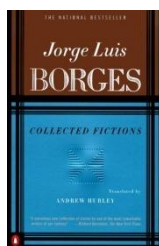
Tema: Literatūra

Tikslas: plėtoti mokinių žinias apie trečiųjų šalių nacionalines kultūras, ypatingą dėmesį skiriant tų kultūrų literatūrai, moksleivių analitinių ir interpretacinių sugebėjimų plėtrai, skatinti moksleivių dalyvavimą diskusijose.

Medžiaga: Knygos, internetiniai ištekliai.

Trukmė: 45 min.

Eiga:

Prieš pamoką	Mokiniai turi surastiliteratūropavyzdį (tai gali būti bet koks eilėraštis, apsakymas arba fragmentas iš bet kurio ilgesnio literatūros kūrinio), parašyto autoriaus iš trečiosios šalies .
Diskusija pamokoje 5 min	Mokytojas ir mokiniai aptaria, kuriuos trečiųjų šalių rašytojus jie žino, kokius jų tekstus teko skaityti, kas jiems labiausiai patiko .
Kontroliuojama praktika 25 min.	Mokiniai pristato rašytojus, kurių kūrybą jie pasirinko (trumpai papasakoja jų biografiją ir t.t.), pasako, kodėl jie pasirinko tekstą ir jį perskaito. Po to vyksta klasės diskusijos.
Apibendrinimas 15 min.	Mokiniai aptaria pirmuosius įspūdžius: ką literatūra gali pasakyti apie kultūrą, kokią kultūrą ji atspindi ir kokius bendrus pasaulinės literatūros bruožus ji atskleidžia.

Rekomenduojama veikla UŽSIENIO KALBŲ pamokoms

Tema: Užsienio kalba

Tikslas: supažindinti mokinius su pagrindiniais migracijos klausimais, patobulinti antrosios kalbos klausymo ir rašymo įgūdžius.

Medžiaga: filmai apie migraciją (sąrašą galima rasti čia: http://www.imdb.com/list/w-Fak_uFPS0/)

Trukmė: 60 - 120 min.

Eiga:

Įžanga 15 min	<p>Mokytojas pristato žiūrimo filmo kontekstą ir mokiniams duoda užduotį (parašyti atsiliepimą apie filmą).</p> <p>Žiūrėjimo metu mokytojas duoda užpildyti klausimyną, tam kad mokiniai sutelktų dėmesį į klausimus, kurie turėtų būti analizuojami jų atsiliepimuose po peržiūros. Kai kurie galimi klausimai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Koks yra filmo siužetas? • Kas yra svarbiausias veikėjas? • Kokias socialines ir kultūrines problemas filmas paliečia? • Ar jums patiko filmas? Kodėl taip arba ne? • Kokiems žmonės galėtumėte rekomenduoti šį filmą?
Kontroliuojama praktika 30 – 90 min.	<p>Mokiniai žiūri filmą ir užsirašinėja pastabas, padėsiančias parašyti atsiliepimą apie jį, taip pat užpildo mokytojo pateiktą klausimyną.</p>
Apibendrinimas 15 min.	<p>Mokiniai aptaria filmą pasakydami, kas juos nustebino, kas buvo žinoma ir t.t. Namuose jie rašo atsiliepimus apie jį.</p>

Tema: Užsienio kalba

Tikslas: Supažindinti mokinius su pagrindinėmis migracijos problemomis, pagerinti mokinių antrosios kalbos klausymo ir kalbėjimo įgūdžius.

Medžiaga: vienas ar daugiau imigrantų, kurie kalba ta kalba, kurios yra mokomasi.

Trukmė: 35 - 45 min.

Eiga:

Prieš pamoką	Mokytojas ir mokiniai rengia klausimus savo svečiui (imigrantui, kuris atvyko iš bet kurios trečiosios šalies). Pavyzdžiui, kiekvienas mokinys parengia 3-5 klausimus, vėliau mokiniai palygina savo klausimus tarpusavyje, mokytojas patikrina gramatiką, o vėliau visi kartu aptaria jų turinį ir nusprendžia, kurie klausimai yra tinkami, kurie ne ir t.t.)
Įžanga 5 min.	Mokytojas pristato svečią .
Kontroliuojama praktika 20 – 30 min.	Mokiniai klausia parengtus ir iškilusius klausimus.
Apibendrinimas 10 min.	Svečiui išėjus, mokiniai aptaria savo įspūdžius apie jo/jos gyvenimo istoriją: kas juos nustebino, kaip pokalbis pakeitė jų požiūrį į imigrantus ir tt.

Rekomenduojama veikla MATEMATIKOS pamokoms

Tema: Matematika

Tikslas: mokyti studentus pristatyti turtingą skaičių įvairovę naudojamą įvairiose kultūrose.

Medžiaga: Kortelės

"Vakarų" skaičiai:

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

"Hindu-Abu" skaičiai:

॰	ॱ	ॲ	ॳ	ॴ	ॵ	ॶ	ॷ	ॸ	ॹ
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

paprastieji Kinijos skaičiai:

〇	一	二	三	四	五	六	七	八	九
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Trukmė: 30-40 min.

Eiga:

1. Įvadas 5-6 min.	Diskusija apie tai, ką mokiniai žino apie skirtingas skaitmenines sistemas pasaulyje.
2. Medžiagos pristatymas 10 min.	Skaitmenys 1, 2, 3, ir t.t. žinomi kaip arabiški, Europos ir Vakarų skaitmenys. Šie skaičiai buvo pirmą kartą panaudoti Indijoje maždaug 400 metais prieš mūsų erą, vėliau jie paplito Persijoje, po to buvo arabų atvežti į Europą. Todėl jie vadinami Arabiškais. Arabų šalyse naudojama kita sistema, vadinama Indiška.
3. Kontroluojama praktika 10 min	Arabų skaitmenys pateikiami ant kortelių ir palyginami su Vakarų skaitmenimis. Mokiniai stengiasi įsiminti kaip galima daugiau simbolių, lyginant juos su Vakarietiškais. Mokiniai daro savo korteles ir kopijuoja pristatytus simbolius. Daromos papildomos kortelės su "-" ir "+" ženklais.
4. Laisvesnė praktika 10-13 min	Po kito pratimo demonstracijos, mokiniai dirba porose ar mažose grupelėse ir naudoja naujų simbolių korteles paprastiems sudėties ir atimties veiksams atlikti, pavyzdžiui $ॳ+ॳ=ॶ$ (3+3=6). Arabiški skaičiai rašomi iš dešinės į kairę pusę.

Tema: Matematika

Tikslas: supažindinti mokinius su migracijos statistiniais duomenimis; pagerinti jų analitinius, lyginimo ir skaičavimo įgūdžius.

Medžiaga: interneto šaltiniai: Pasaulinė Migracija:

<http://www.iom.int/cms/en/sites/iom/home/about-migration/world-migration.html>, migracija kiekvienoje šalyje partnerėje (Lietuvos pavyzdys: <http://123.emn.lt/lt/uzsienieciai-lietuvoje/kiek-uzsienieciu-gyvena-tavo-apskirtyje>).

Trukmė: 35 - 45 min.

Eiga:

Įvadas 5 min.	Diskusijos apie imigrantų savo šalyje ir visame pasaulyje statistiką (skaičius, kilmė ir t.t.). Mokytojas primena, kaip apskaičiuojama procentinė dalis.
Kontroliuojama praktika 20 – 30 min.	1 variantas. Kiekvienas mokinys pažymi savo šalį elektroniniame žemėlapyje (http://www.iom.int/cms/en/sites/iom/home/about-migration/world-migration.html) tam, kad pamatytų savo šalies imigrantų skaičių ir tautybę. Atsižvelgiant į šią statistiką, jie turi apskaičiuoti imigrantų iš skirtingų šalių procentą. 2 variantas. Mokiniai apskaičiuoja imigrantų, atvykstančių į įvairius jų šalies regionus, procentą (jie turi bendrą šalies imigrantų skaičių ir skaičius imigrantų, gyvenančių skirtinguose regionuose) (http://123.emn.lt/lt/uzsienieciai-lietuvoje/kiek-uzsienieciu-gyvena-tavo-apskirtyje).
Apibendrinimas 10 min.	Diskusija apie apskaičiuotus duomenis: kas juos nustebino, kas patiesino jų lūkesčius, ir kokios yra bendrosios imigracijos tendencijos priežastys.

Rekomenduojama veikla INFORMACINIŲ TECHNOLOGIJŲ (IT) pamokoms

Tema: Informacinės technologijos (IT)

Tikslas: supažindinti mokinius su migracijos statistiniais duomenimis, tobulinti jų IT įgūdžius, kūrybiškumą ir vizualinę estetiką.

Medžiaga: rezultatai iš jų anksčiau daryto tyrimo Matematikos pamokoje (internetu nuorodos: Pasaulinė Migracija: (<http://www.iom.int/cms/en/sites/iom/home/about-migration/world-migration.html>), migracija kiekvienoje šalyje partnerėje (Lietuvos pavyzdys: <http://123.emn.lt/lt/uzsienieciai-lietuvoje/kiek-uzsienieciu-gyvena-tavo-apskirtyje>)).

Trukmė: 45 min.

Eiga:

Įvadas 10 min.	Mokiniai aptaria tyrimo, kurį jie padarė ankstesnėje matematikos pamokoje, rezultatus; mokytojas paaiškina (arba primena), kaip sukuriamos schemos/diagramos naudojant specialias kompiuterines programas.
Kontroliuojama praktika 20 – 30 min.	Remiantis duomenis, sukauptais per matematikos pamoką, mokiniai sudaro diagramas, atspindinčias imigracijos padėtį savo šalyje ir pasaulyje.
Apibendrinimas 10 min.	Vizualinių duomenų pristatymas ir diskusija apie tai, kaip šie duomenys padeda geriau stebėti imigracijos situaciją.

Rekomenduojama veikla GEOGRAFIJOS pamokoms

Tema: Geografija

Tikslas: Plėsti mokinių žinias apie pasaulio kultūrų įvairovę ir konkurencinės viktorinos būdu sužinoti apie šalis ir vėliavas, geriau susipažinti su pasaulio įvairove ir turtingumu.

Medžiaga: Kortelės su skirtingomis vėliavomis, kurias galima rasti internete arba jau atspausdintas, pavyzdžiui, Islandijos, Indijos, Indonezijos, Irano, Jordanijos, Latvijos ir tt.

Šalių pavadinimus galima uždengti arba parašyti ant kitos kortelės pusės. Vėliavų skaičius priklauso nuo pamokos trukmės; 20 kortelių reikia 15-20 min. pamokai. Siekiant užduotį pasunkinti, galima sumaišyti „lengvas“ ir „sunkias“ vėliavas.

Trukmė: 20-40 min. priklausomai nuo mokinių skaičiaus.

Eiga:

Įvadas	Mokiniai gali surinkti informaciją apie vieną vėliavą, jos spalvų prasmę ir istoriją.
3 min	
Kontroliuojama praktika	Mokiniai suskirstomi į mažas grupes po 4-5.
10-15 min	1 variantas. Komandoms parodoma vėliava ir ji turi 20-30 sekundžių aptarti, kokiai šaliai ji priklauso. Vienas taškas už kiekvieną teisingą atsakymą. Didesnis iššūkis: greičiausiai teisingai atsakiusi komanda gauna tašką. 2 variantas. Mokiniai turi kortelių rinkinį su pasaulio vėliavomis. Vedantysis pasako šalį, komandos pasitaria ir parodo kortelę. Greičiausiai ir teisingai atsakiusi komanda gauna tašką.
Apibendrinimas	Nugalėjusi komanda pristato pasirinktą šalį, jos vėliavą, spalvas ir istoriją.
3-15 min.	

Tema: Geografija

Tikslas: Plėsti mokinių žinias apie pasaulio šalis ir sostines konkurencinės viktorinos būdu, daugiau sužinoti apie pasaulio kultūrinę įvairovę.

Medžiaga: 20-30 kortelių su klausimais ir atsakymais, pavyzdžiui:

1. Kokia yra Egipto sostinė?
a. Kairas b. Bogota c. Buenos Airės
2. Kokia yra Kenijos sostinė?
a. Tripolis b. Nairobis c. Port Louisas
3. Kokia yra Tuniso sostinė?
a. Lusaka b. Bernas c. Tunisas
4. Kokia yra Kinijos sostinė?
a. Seoulas b. Pekinas c. Baku

Variantas:

1. Kurios šalies sostinė yra Amanas?
a. Egipto b. Jordanijos c. Venesuelos
2. Kurios šalies sostinė yra Ulan Batoras?
a. Kinijos b. Šiaurės Korėjos c. Mongolijos
3. Kurios šalies sostinė yra Muskatas?
a. Omano b. Nepalo c. Maldyvų
4. Kurios šalies sostinė yra Sri Jayewardenepura Kotte?
a. Indijos b. Vietnamo c. Šri Lankos

Trukmė: 20-30 min.

Eiga:

Atvira diskusija 3 min	Labai dažnas geografijos klausimas „Kiek šalių yra pasaulyje?“ Atsakymas – 196 šalys .
Kontroliuojama praktika	Mokiniai suskirstomi į mažas grupes po 4-5.
10-15 min	1 variantas. Komandoms pateikiamas klausimas „Kokia ... sostinė“ ir duodami trys atsakymo variantai. Sunkesnė užduotis – nepateikti jokių atsakymo variantų ar užuominų. 2 variantas. Klausimas: „Kurios šalies sostinė yra šis miestas?“ Su variantais arba be jų, priklausomai nuo mokinių amžiaus ir gebėjimų.
Apibendrinimas 3-15 min.	Laimi komanda, teisingai atsakiusi į daugiausiai klausimų.

Tema: Geografija/Užsienio kalba

Tikslas: Plėsti mokinių žinias apie kalbą/valiutą, naudojamą įvairiose šalyse, konkurencinės viktorinos būdu daugiau sužinoti apie pasaulio kultūrų įvairovę.

Medžiaga: 10-20 kortelės su klausimais ir atsakymais, pavyzdžiui:

1. Kokia kalba kalbama Gabone? (anglų)
 2. Kokia kalba kalbama Kenijoje? (anglų/svahili)
 3. Kokia kalba kalbama Libijoje? (arabų)
 4. Kokia kalba kalbama Kipre? (turkų/graikų)
 5. Kokia kalba kalbama Irane? (persų)
-
1. Kokia valiuta naudojama Izraelyje? (naujasis šekelis)
 2. Kokia valiuta naudojama Japonijoje? (jena)
 3. Kokia valiuta naudojama Tailande? (batas)
 4. Kokia valiuta naudojamas Belgijoje? (euras)
 5. Kokia valiuta naudojama Gibraltare? (Gibraltaro svaras)

Trukmė: 20-25 min.

Eiga:

Diskusija 3 min	Šiandien pasaulyje kalbama daugiau nei 2700 kalbų su daugiau nei 7000 dialektų. Kai skirtingos kultūros susitinka ir susimaišo, sukuriamos naujos kalbos.
Kontroliuojama praktika 10-15 min	Mokiniai suskirstomi į mažas grupes po 4-5. 1 variantas. Komandoms pateikiamas klausimas „Kokia kalba kalbama ...“ Komanda, atsakiusi greičiausiai ir teisingai, gauna tašką. 2 variantas. Komandoms užduodamas klausimas „Kokia valiuta yra naudojama ...?“ Laimi komanda, turinti didžiausią skaičių teisingų atsakymų.
Apibendrinimas 3-15 min.	Mokiniai gali atnešti pinigų iš įvairių pasaulio valstybių ir surengti jų parodą, kurioje galės apžiūrėti ir paliesti pinigus iš įvairių pasaulio šalių .

Rekomenduojama veikla RELIGIJOS pamokoms

Tema: Religija/Geografija

Tikslas: Pristatyti pasaulio įvairovę per papročius, tradicijas ir šventes, vedant diskusijas, atliekant tyrimus ir pristatant tokias šventes kaip Hanukkah, Indijos Diwali, Padėkos Dieną, Kinų Naujuosius Metus ir t.t.

Pagrindimas: Kultūra kartais pristatoma kalbant apie šventes, bendrus kulinarinius receptus, religines tradicijas; kiekvienas individas turi unikalią šio kultūros paveldo patirtį. Mokytojų pareiga yra stimuliuoti mokinių intelektą.

Medžiaga: Knygos, žurnalai, internetiniai ištekliai.

Trukmė: 40-80 min.

Eiga:

Pasirengimo etapas	Mokiniai suskirstomi į kelias grupes; kiekviena grupė išsirenka šventę, pavyzdžiui, Indijos Diwali, Ramadaną ar Padėkos Dieną. Grupės surenka informaciją apie jas iš interneto, knygų ar žurnalų. 1. Istorija 2. Receptai 3. Papuošimai 4. Veikla
Pristatymas 10-15min. kiekvienam pristatmui	Kiekviena grupė pristato savo medžiagą naudojant PowerPoint arba gyvai pademonstruojant. <ul style="list-style-type: none">• Švęskime Ramadaną!• Švęskime Diwali!• Švęskime Hanukkah!• Švęskime Padėkos Dieną!
Praktinis darbas 10 min.	Sukuriamas vienas skaitmeninis arba popierinis plakatas.

Tema: Istorija/Religija

Tikslas: Plėtoti toleranciją skirtingiems religiniams įsitikinimams

Diskusijų ir prezentacijų metu pristatyti pagrindines pasaulio religijas: **Islamą, Budizmą, Krikščionybę ir Judaizmą.**

Pagrindimas: Pasaulyje religija vaidina svarbų vaidmenį žmonių gyvenime, nuo jos gali priklausyti žmonių grupių ir visuomenių veiksmas. Mokyti tolerancijos yra formaliojo ir įvairaus neformaliojo švietimo prerogatyva.

Medžiaga: Knygos, žurnalai, interneto ištekliai.

Trukmė: 40-80 min

Eiga:

Pasirengimo etapas	Mokiniai suskirstomi į keturias mokslinių tyrimų grupes; kiekvienai jų skiriama viena religija: Krikščionybė, Budizmas, Judaizmas ir Islamas. Tyrimo sritys: 1. Istorija ir geografija 2. Rašmenys 3. Šventės ir tradicijos
Pristatymas 10-15min. kiekviena	Kiekviena grupė paruošia savo mokslinių tyrimų PowerPoint prezentaciją.
Kontroliuojama praktika 10-20 min	Grupės diskusija. Klausimų pavyzdys: 1. Kokie bendri bruožai sieja visas religijas? 2. Kodėl religinė tolerancija yra svarbi 21-ajame amžiuje?
Laisvesnė praktika	Sukurti vieną skaitmeninį arba popierinį plakatą.

Rekomenduojama veikla ISTORIJOS pamokoms

Tema: Istorija

Tikslas: plėsti mokinių žinias apie migracijos istoriją, pagerinti jų diskusijų ir kalbėjimo viešumoje įgūdžius, skatinti kūrybiškumą.

Medžiaga: knygų ir interneto išteklių: <https://genographic.nationalgeographic.com/human-journey/>, <http://www.youtube.com/watch?v=RGtaq3PiloU>, http://en.wikipedia.org/wiki/Historical_migration.

Trukmė: 90 min.

Eiga:

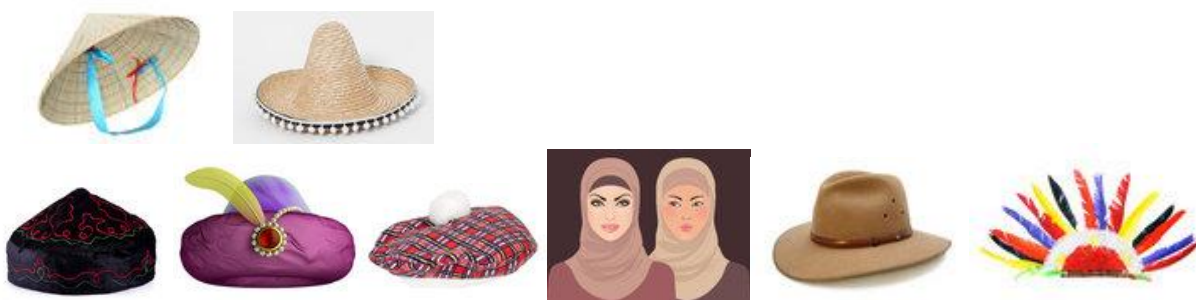
Įvadas 10 min.	Mokiniai aptaria, ką imigracija reiškia, kada ji prasidėjo, kokios buvo jos priežastys anksčiau ir kokios priežastys yra dabar, kokių tipų migracija gali būti.
Kontroliuojama praktika	Mokiniai suskirstomi į grupes po 4-6 žmones.
20 – 30 min.	Kiekviena grupė pasirenka migracijos istorijos temą, kuri juos labiausiai domina.
	<p>Siūlomos temos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ankstyvoji migracija; • Modernioji migracija; • Migracija savo šalyje. <p>Kiekviena grupė pristato <i>PowerPoint</i> prezentaciją apie pasirinktą temą. Pristatymų metu rekomenduojama atsakyti į klausimus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kas migravo? • Iš kur į kur migruota? • Kada vyko migracija? • Kodėl prasidėjo migracija?
Apibendrinimas 10 min.	Diskusija apie vaizdinį informacijos pateikimą; kaip surinkta informacija padeda atskleisti imigracijos padėtį ir t.t.

Rekomenduojama veikla MENO pamokoms

Tema: Menas

Tikslas: Supažindinti mokinius su pasaulio galvos apdangalų įvairove, jų tikslą ir reikšmę daugiakultūroje visuomenėje, naudojant rankdarbių pavyzdžius.

Medžiaga: Įvairių kultūrų skrybėlės/galvos apdangalai, pavyzdžiui, meksikiečių sombreras, kaubojaus kepurė, žydų jarmulka, musulmonų hijab'as, hindų/sikų turbanas, škotų beretė.

- Medžiagos, skirtos padaryti šiuos galvos apdangalus: kartonas, audiniai, žirkklės, dažai, pieštukai, popierius.
- Istorijos apie skrybėles/galvos apdangalus (nebūtina).
- Knygos su iliustracijomis, rodančiomis galvos apdangalų įvairovę.

Trukmė: 45-60 min.

Eiga:

Laikas:	Mokytojas moderuoja klasės diskusiją apie praktines įvairių rūšių galvos apdangalų dėvėjimo priežastis (apsauga, mada, tikėjimas). Mokytojas apie kiekvieną galvos apdangalą kalba pagarbiai, pabrėždamas pagarbos svarbą kalbant apie žmones.
10 min	
20 min	* Mokiniai demonstruoja kepures/galvos apdangalus klasėje ir aptaria jų skirtumus medžiagos, dydžio, spalvos, stiliaus ir funkcijos atžvilgiu.
5 min	Mokytojas pasižymi kiekvieno galvos apdangalo pavadinimą, šalį, kurioje jis dėvimas ir/arba kuri kultūrinė grupė jį dėvi.
5 min	* Studentai žiūri žmonių su galvos apdangalais nuotraukas iliustruotose knygose ir pasiūlo galimas priežastis/situacijas, dėl kurių jie gali būti dėvimi. Mokytojas užduoda klausimus apie mokinių šeimos narių ar draugų dėvimus galvos apdangalus. Individualiai arba porose jie pagamina vieną aptartą galvos apdangalą.

5-10 min.	* Mokiniai pristato savo sukurtus galvos apdangalus mokykliniame susirinkime ar kitai mokinių grupei, paaiškindami jų pasirinkimo aplinkybes ir tikslus.
-----------	--

Tema: Menas

Tikslas: supažindinti mokinius su pasaulio ornamentikos įvairove, jos reikšme daugiakultūroje visuomenėje. Naudojami rankdarbiai.

Medžiaga: Skirtingų kultūrų – Meksikos, Afrikos, Australijos aborigenų, Indijos, Arabų šalių, Kinijos ornamentikos pavyzdžiai:

- Medžiagos ornamentų kūrimui: dažai, pieštukai, popierius.
- Pasakojimai apie ornamentus.
- Iliustruotos knygos, rodančios žmonių nešiojamų ornamentų įvairovę skirtingose kultūrose.

Trukmė: 45 min.

Eiga:

<p>Įvadas 10 min</p>	<p>Mokytojas moderuoja klasės diskusiją apie įvairių rūšių ornamentus pasaulyje ir praktinį jų naudojimą (vazos, drabužiai, indai, papuošalai). * Mokiniai nagrinėja ir modeliuoja įvairius ornamentus ir kaip jie skiriasi pagal dydį, spalvą ir stilių.</p>
<p>Kontroliuojama praktika 20 min</p>	<p>Kiekvienas mokinys pasirenka vieną pavyzdį iš pasaulio ornamentų ir sukuria savo ornamentą tuo pačiu stiliumi. Mokytojas stebi ir padeda mokiniams.</p>
<p>Laisvesnė praktika 15 min</p>	<p>Mokiniai paruošia savo kūrinių parodą, nurodant kiekvieno ornamento kultūrinę kilmę. Mokiniai gali padaryti prezentaciją apie ornamentikos kultūrinę įvairovę, jos istoriją ir praktinį panaudojimą.</p>

Rekomenduojama veikla MUZIKOS pamokoms

Tema: Muzika

Tikslas: Praplėsti mokinių žinias apie muzikos įvairovę visose kultūrose.

Ugdyti mokinių supratimą apie muzikos perteikiamas nuotaikas ir skatinti juos vertinti folkloro muzikos įvairovę ir grožį pasaulio kultūrose.

Medžiaga:

- * 10-15 trumpų muzikinių kūrinių, kiekvienas iš skirtingos kultūros ir skirtingų nuotaikų.
- * Kortelės su šalių pavadinimais.
- * Popierius ir dažai.

Eiga:

Įvadas 5 min	1. Mokytojas moderuoja klasės diskusiją apie mokinių mėgstamą muziką, kodėl jie ją mėgsta ir kaip ji veikia jų nuotaiką.
Kontroliuojama praktika 20-30 min	2. Mokiniai klausosi muzikos (mokytojas galėtų naudoti arabų, kinų muzikos pavyzdžius, Brazilijos sambą, Afrikos būgnus, keltų muziką ar ispanų gitaros kūrinių ir t.t.) Mokiniai spėja kiekvieno muzikos kūrinio kilmės šalį. 3. Po antro klausymo, mokiniai apibūdina muziką: garsus, nuotaiką ir instrumentus. Klausantis muzikos mokiniai gali piešti savo nuotaiką, jausmus ir asociacijas.
Laisvesnė praktika 10-15 min	4. Kiekvieno muzikinio kūrinio piešiniai sugrupuojami ir eksponuojami.

Rekomenduojama medžiaga :

- http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/doc_centre/immigration/docs/studies/emn-synthesis_report_intra_eu_mobility_final_july_2013.pdf
- <http://www.iom.int/cms/en/sites/iom/home/about-migration/world-migration.html>
- <https://genographic.nationalgeographic.com/human-journey/>
- <http://www.youtube.com/watch?v=RGtaq3PiloU>
- http://en.wikipedia.org/wiki/Historical_migration
- <https://genographic.nationalgeographic.com/?era=e003>
- <http://www.redpepper.org.uk/immigration-the-real-story/>
- <http://www.myimmigrationstory.com/>
- <http://www.liveinvictoria.vic.gov.au/information/skilled-migrants/migrant-stories>
- <http://123.emn.lt/lt/uzsienieciai-lietuvoje/kiek-uzsienieciu-gyvena-tavo-apskirtyje>
- http://www.imdb.com/list/w-Fak_uFPS0/
- <http://www.migrationnewsheet.eu/ecj-a-third-country-national-whose-child-has-eu-status-is-entitled-to-residence>

III. ATSLIEPIMAI APIE „ĮVAIROVĖS KELIĄ” ŠALYSE PARTNERĖSE

Feel It! projektas buvo įgyvendintas šešiose šalyse partnerėse: Austrijoje, Vokietijoje, Italijoje, Lietuvoje, Ispanijoje ir Jungtinėje Karalystėje. Kiekvienoje šalyje buvo sukurtas „įvairovės kelias“, turintis 5-6 skirtingas stoteles. Jis interaktyviai iremociškai iliustravo kultūrinę įvairovę ir jos specifiką ir buvo eksponuojamas viešose erdvėse ir mokyklose, kurios dalyvavo projekte kaip visuomeniniai partneriai.

Visi projekto partneriai į savo stoteles įtraukė emocijas bei pojūčius, pavyzdžiui, klausymą, lytėjimą, muziką, tekstą, skonio ir kvapo receptorius. Visose šešių šalių mokyklose partnerėse „įvairovės kelio“ ir jo stotelių kūrime dalyvavo moksleiviai. Įdėmiai atlikus šešių šalių partnerių „įvairovės kelių“ analizę, įdomu pažymėti, kad juose yra pasikartojančių elementų ir temų. Nepaisant to, kad įvairovės kelias buvo sukurtas individualiai kiekvienoje šalyje partnerėje, nepriklausomai nuo kitų partnerių, kai kurie bendri įvairovės kelio elementai yra akivaizdūs. Žinoma, taip atsitiko todėl, kad viena vertus, projekto partnerės turėjo nuorodas apie „įvairovės kelio“ specifinę tematiką ir technines charakteristikas, kurių visoms reikėjo laikytis. Antra vertus, tokie bendri elementai kaip arbatos – prieskoniai – kvapai, šokiai – kostiumai – muzika arba pokalbiai – biografijos liudija apie panašų įvairovės ir piliečių iš trečiųjų šalių migracijos į Europą suvokimą.

	Austrija	Vokietija	Italija	Lietuva	Ispanija	JK
Dalyvavusios mokyklos	4 mokyklos Insbruko rajone, projekto moksleiviai nuo 15 iki 19 metų	Mokyklos centras su 4 tipų mokyklomis; projekto mokinių amžius - nuo 14 iki 17 metų.	Palermo Academia di Belli Arti	5 mokyklos (gimnazija, vidurinės mokyklos, profesinio mokymo centras, progimnazija)	3 mokyklos ir San Cristobal kultūros centras	5 mokyklos (viena jų buvo uždaryta ir pasitraukė iš projekto)
Dalyviai	Mokyklų moksleiviai ir jų mokytojai	Mokyklų moksleiviai ir mokytojai/ profesinio mokymo profesionalai	Akademijos studentai ir dėstytojai	Mokyklų moksleiviai ir mokytojai	Moksleiviai ir mokytojai	Studentai, EFM komanda ir vietinio aukštojo mokslo koledžo pagalba

	Austrija	Vokietija	Italija	Lietuva	Ispanija	JK
Faktai ir duomenys	Integruoti į „įvairovės kelią“	4 susivyniojantys standai su duomenimis apie trečios šalies migraciją, klasė 9.1 Stutgarte, <i>Feel it!</i> projektas	Integruoti į „įvairovės kelią“	Integruoti į „įvairovės kelią“ ir stotelę su pasaulio žemėlapiu iliustruojančiu imigraciją į LT ir ES	Integruoti į „įvairovės kelią“	1 stotelė su sieniniu migracijos žemėlapiu, iliustruojančiu mokinių šeimų migraciją ir 12 stendų apie migraciją
Kvapai/Skoniai	Viena stotelė - „4 sienų namas“ su 4 erdvėmis klausymui, uostymui, lytėjimui ir žiūrėjimui	1 stotelė su prieskoniais iš viso pasaulio ir duona su šiais prieskoniais	1 stotelė su prieskoniais iš istorinių turgaviečių ir migrantų moterų apibūdinti patiekalai 1 stotelė su duona iš viso pasaulio	1 stotelė su pasaulio arbatomis, arbatų ruošimo receptais ir arbatos ceremonija	1 stotelė su pokalbių su migrantais fragmentais ir pasaulio šalių kvapais 1 stotelė su svetingumo ir svečių pasitikimo skoniais	1 stotelė su kvapais, prieskonių žolelių skoniais, tekstile, kurią galima paliesti ir muzika iš viso pasaulio

	Austrija	Vokietija	Italija	Lietuva	Ispanija	JK
Girdėjimas/Klausymas		<p>1 stotelė su pokalbiais su prieglobsčio prašančiais žmonėmis ir trečiųjų šalių migrantais (taip pat elektroninės knygos formate)</p> <p>1 stotelė su pasakomis iš viso pasaulio elektroninės knygos formate su garso įrašais</p>	<p>1 stotelė su kasetėse įrašyta muzika iš viso pasaulio (taip pat skaitmeninės fotografijos rėmelių formate)</p>	<p>1 stotelė su trečiųjų šalių piliečių muzika ir kostiumais iš viso pasaulio</p>	<p>1 stotelė su garsų ir pokalbių su migrantais fragmentais. Migrantai buvo apklausti apie jų atvykimą į Europą būdus</p>	<p>1 stotelė su audio/video formate įrašytais pokalbiais apie migracijos patyrimą migrantų šeimose</p>
Žiūrėjimas/Klausymas		<p>1 stotelė su tarptautiniais šokiais, muzika ir kostiumais</p>	<p>1 stotelė su audio/video formate pateiktais pokalbiais su migrantais iš didžiausių migrantų bendruomenių Palermo mieste</p>	<p>1 stotelė su sėkmingų migrantų gyvenimo istorijomis, rašytine informacija ir video medžiaga</p>		

	Austrija	Vokietija	Italija	Lietuva	Ispanija	JK
Jausmas/Lytėjimas			1 stotelė su austa medžiaga, panaudotomis skardinėmis ir išsiuvinėtomis žinutėmis apie įvairovę	1 stotelė su „tolerancijos delno“ atspaudu turkiškoje mozaikoje	1 stotelė su pokalbiais ir lytėjimo elementais iliustruojančiais naują realybę su kuria migrantai susidūrė ES	
Žiūrėjimas / Atradimas	1 stotelė - „įvairovės įžvalga“ su veiksmo video medžiaga 1 stotelė - „įvairovės siena“ su „vidaus“ ir „išorės“ sąvokomis	1 stotelė - „gaublys“ su informacija, gauta iš trečiųjų šalių piliečių		1 stotelė su pasaulio žemėlapiu, atvirukais migrantams ir informacija apie migrantus LT ir ES	1 stotelė su socialinių erdvių fragmentais, atspindinčiais žmonių tarpusavio ryšį	1 stotelė su migracijos kelių žemėlapiu

	Austrija	Vokietija	Italija	Lietuva	Ispanija	JK
Interaktyvūs elementai	1 stotelė - „įvairovės apklotas“ su interaktyviomis kortelėmis: „Įvairovė tai...“	Integruoti į šokio stotelę		1 stotelė su „įvairovės kelio“ lankytojų linkėjimais migrantams, parašytas ant specialiai paruoštų atvirukų, kuriuose buvo nurodyta atviruko gavėjo atvykimo šalis, o šios šalys pažymėtos žemėlapyje		
Atsiliepimai	1 stotelė - „skelbimų lenta“ ir „vaizdo langas“ atsiliepimams	Atsiliepimų anketos (trumpi klausimynai) esantys „įvairovės kelyje“/pokalbiai per atidarymo prezentacijas	Atsiliepimų anketos esančios stotelėse	1 grįžtamojo ryšio stotelė su klausimynais	Atsiliepimai klausimynuose	1 grįžtamojo ryšio stotelė su nešiojamu kompiuteriu, kuriame lankytojai užpildė klausimynus
Įvairovės kelio ir stotelių charakteristika	„Įvairovės kelias“ su individualiomis stotelėmis	„Įvairovės kelias“ su individualiomis stotelėmis	„Įvairovės kelias“ su individualiomis stotelėmis	„Įvairovės kelias“ su individualiomis stotelėmis	„Įvairovės kelias“ su 5 stotelėmis integruotomis į vieną konstrukciją: („įvairovės kelias“ ir atradimas)	„Įvairovės kelias“ su individualiomis stotelėmis

	Austrija	Vokietija	Italija	Lietuva	Ispanija	JK
Įvairovės kelio eksponavimo vietos	-Prekybos centras -3 mokyklos	-„Atrium“ bendruomenės centras -Jorg-Ratgeb-Schule centras su keturiomis mokyklomis -Neugereut biblioteka	-Miesto biblioteka „Casa professa“ -4 mokyklos	-Prekybos ir pramogų centras „Panorama“ -SIH pagrindinis fojė -5 mokyklos -ekspozicija suaugusiųjų švietimo savaitės metu	-1 mokykla -3 viešosios erdvės	netaikoma

Atlikus lyginamąją „įvairovės kelių“ analizę, atskleidžiančia kaip jie buvo kuriami ir įgyvendinami šešiose šalyse partnerėse, paaiškėjo kad visi partneriai dirbo su mokyklomis. Moksleiviai buvo visapusiškai įtraukti į „įvairovės kelio“ planavimą, paruošiamuosius tyrimus ir stotelių kūrimą. Austrijoje ir Jungtinėje Karalystėje stotelių konstravimui buvo pasitelktos profesinės mokyklos. Vokietijoje, Italijoje ir Lietuvoje stotelės taip pat buvo suplanuotos bei pagamintos moksleivių.

Austrijoje, Vokietijoje, Italijoje, Lietuvoje ir Jungtinėje Karalystėje, įvairovės kelio sudedamosios dalys buvo 5-6 individualios stotelės. Tarpusavyje jas jungė bendra tema, įvairovės elementai ir trečiųjų šalių migracijos problematika. Ispanijoje 5 stotelės buvo integruotos į vieną didelę instaliaciją, padarytą iš kartono. Joje „įvairovės kelias“ buvo kartoninis tiesiogine šio žodžio prasme. Lankytojai turėjo eiti arba „repečkotiti“ per šią instaliaciją tam, kad jos viduje atrastų penkias individualias tematinės prezentacijas.

Visose šalyse partnerėse, išskyrus Jungtinę Karalystę, planuojant ir konstruojant įvairovės kelią moksleiviams padėjo mokytojai ir profesionalūs instruktoriai. Jie instruktavo moksleivius kuriant ir įgyvendinant įvairovės kelią.

Pavyzdžiui, Austrijoje mokytojais dirbo profesionalūs žiniasklaidos specialistai, Vokietijoje su moksleiviais dirbo choreografas ir kūrybinio rašymo ekspertas, Italijoje profesionalūs Meno akademijos dėstytojai padėjo sukurti projektą. Panaši veikla vyko Lietuvoje ir Ispanijoje, kur kuriant „įvairovės kelią“ moksleiviams talkino grafikai, video specialistai, virėjų, dailidžių bei statybininkų profesijų mokytojai.

Visose šalyse buvo šie bendri įvairovės kelio elementai :

- Migrantų tėvynių skoniai ir kvapai (pavyzdžiui, kvapams priskirtini prieskoniai, arbatos; skoniams – duona ir t.t.);

- Pokalbiai su migrantais (garso ir /arba vaizdo medžiaga) apie migracijos ir integracijos patirtį juos priimančiose ES šalyse;
- Muzika ir kultūros paveldas, kaip antai migrantų gimtųjų šalių šokiai, tradiciniai drabužiai ir t.t.

Visi lankytojų atsiliepimai rodo, kad šios emocinės medijos formos ir bendravimo metodai padėjo pasiekti plačiąją visuomenės dalį. Jausminė patirtis, pavyzdžiui, muzika, skoniai ir tradiciniai šokiai sėkmingai pritraukė publiką ir supažindino ją su įvairove, trečiųjų šalių piliečių migracija bei kultūriniu praturtinimu, kurį migrantai atneša į ES.

Visose šalyse į stoteles buvo įtrauktos medijos aplikacijos, pavyzdžiui planšetiniai kompiuteriai (iPad ir kiti), skaitmeninių nuotraukų rėmeliai ir maži monitoriai, skirti rodyti vaizdo įrašus. Garsinė medžiaga, kurios klausymui daugeliu atvejų lankytojai naudojosi ausinėmis, buvo pristatyta kompiuterių arba MP3 grotuvų pagalba. Vokietijoje dvi e-knygos buvo skaitomos planšetiniuose kompiuteriuose.

Daugelyje šalių įvairovės kelias turėjo interaktyvių elementų. Pavyzdžiui, Austrijoje ir Lietuvoje lankytojai migrantams galėjo parašyti atvirukus, o Vokietijoje įsitraukti į šokius.

Pagrindinė informacija, faktai, duomenys apie migraciją bei trečiųjų šalių įvairovę buvo integruoti į individualias stoteles. Lietuvoje ir Vokietijoje buvo eksponuojami papildomi susivyniojantys standai su tikslesniais duomenimis apie migrantų skaičius Štutgarto mieste ir Lietuvoje, migrantų kilmės šalis bei informacija apie projektą.

Vienas „įvairovės kelio“ elementas buvo galimybė palikti atsiliepimus apie jį ir stoteles. Lankytojų buvo prašoma pakomentuoti „įvairovės kelią“ ir išsakyti savo požiūrį į įvairovę bei migraciją Europoje. Visose šalyse partnerėse (išskyrus Austriją) buvo naudojami popieriniai klausimynai. Austrija turėjo video terminalą, kuriame lankytojai galėjo tiesiogiai įrašyti savo atsiliepimus ir komentarus.

Visose projekto šalyse „įvairovės kelias“ buvo viešai eksponuotas tris mėnesius. Įdomu pažymėti, kad daugelis partnerių įvairovės kelius visuomenei pristatė prekybos ir bendruomenių centruose (prekybos centruose Austrijoje ir Lietuvoje, bendruomenių centruose Vokietijoje, Ispanijoje ir Jungtinėje Karalystėje). Be to, visose šalyse partnerėse „įvairovės kelias“ buvo eksponuotas mokyklose, kurios dalyvavo jo planavime ir kūrime. Lietuvoje „įvairovės kelias“ buvo papildomai eksponuotas suaugusiųjų švietimo centre, Vokietijoje ir Italijoje kai kurios bibliotekos taip pat tapo „įvairovės kelio“ ekspozicijos vietomis. Šios vietos idealiai tiko pristatyti įvairovės ir migracijos temas apeliuojant į lankytojų emocinį bei empatinį lygmenį.

Visose šalyse partnerėse įvairovės kelio prezentacijos prasidėjo oficialiomis atidarymo ceremonijomis, kuriuose dalyvavo aukšti valstybės ir visuomenės pareigūnai. Pavyzdžiui, Valstybės migracijos sekretorius (Madride, Ispanijoje), Insbruko meras (Austrijoje), Nacionalinės mokyklų ir švietimo asociacijos vadovas (Štutgarte, Vokietijoje), Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijos prezidentas, migrantų organizacijų atstovai (Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje). Šalių partnerių moksleiviai, planavę ir kūrę „įvairovės kelią“ taip pat dalyvavo šiose atidarymo ceremonijose. Lankytojai galėjo pasikalbėti su jaunimu ir pasikeisti įžvalgomis. Kai kuriose šalyse (pavyzdžiui, Austrijoje, Vokietijoje, Lietuvoje) moksleivių komandos įrašinėjo lankytojų atsiliepimus apie

„įvairovės kelią“. Lietuvoje po oficialios atidarymo ceremonijos vyko koncertas, iliustruojantis pasaulio tautų kultūrų įvairovę. Per kitas dienas čia buvo surengta baltarusių kultūros diena, mandalų kūrimo sesija, o įvairovės kelio renginiai baigėsi kinų arbatos gėrimo ceremonija.

Remiantis lankytojų skaičiumi ir atsiliepimais, *Feel it!* projekto „įvairovės kelią“ aplankė iki 5,000 moksleivių ir daugiau nei 10,000 suaugusių. Visi „įvairovės keliai“ buvo įvertinti teigiamai. Šešiose šalyse partnerėse jie pasitarnavo ne tik kaip mokinių edukaciniai instrumentai bet ir kaip socialinės-educacinės iniciatyvos, atkreipiančios visuomenės dėmesį į trečiųjų šalių piliečių migracijos problematiką Europoje.